

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE BUCUREȘTI

Condiția Celeilalte/Celuilalt, veriga lipsă în înțelegerea relațiilor interculturale și interetnice.
Metamorfoze și geografii spectrale ale alterității

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT ÎN ARTE VIZUALE

Doctorat profesional

2023

Coordonator:

Prof.univ.dr. Constantin Aslam

Doctorandă:

Ana Petrovici-Popescu

Cuprins

INTRODUCERE: argumente, metodologie, structură teză	5
CAP 1: PRIVIREA CARE ÎNȘFACĂ. SEXUALIZAREA, DEZUMANIZAREA ȘI OBIECTIFICAREA ALTERITĂȚII	22
1.1. Feminizarea, sexualizarea și infantilizarea Celeilalte și Celuilalt.....	22
1.1.1. Studiu de caz: Erotizarea femeii române în fotografiile lui Alexandru Bellu.....	41
1.2. Canibalismul cultural	49
1.2.1. Studiu de caz: Dinții președintelui George Washington, o formă de canibalism.....	55
1.3. Animalizarea Celuilalt.....	57
1.3.1. Studiu de caz: Artista Lubaina Himid despre imaginea Celuilalt de culoare	62
CAPITOLUL 2: NAȚIONALISMUL ȘI SEXUALITATEA	63
2.1. Naționalismul, un discurs artificial și un motiv de represiune	64
2.2. Viața erotică a unei nații.....	71
2.2.1. Studiu de caz: Scurt istoric a sexualității americane.....	91
2.3. Etnicitatea și sexualitatea	93
2.3.1. Studiu de caz: Celălalt estic și autocolonizarea	103
2.3.1.1. Colonizarea culturală a celuilalt de la sat sau autocolonizarea.....	106
2.4. Concluzii	107
CAPITOLUL 3: ÎNTÂLNIRI CONDIȚIONATE SAU RATATE. O PRIVIRE PSIHANALITICĂ, FEMINISTĂ ȘI POLITICĂ ASUPRA CELUILALT-STRĂIN.....	108
3.1. „Străinul din noi”, perspectiva Juliei Kristeva în dialog cu Edward Said.....	109
3.1.1. Concluzii	119
3.1.2. Studiu de caz: Moralitatea limbajului	121
3.2. Întâlnirea cu Celălalt, fetișizare și epidermizare	122

3.2.1. Fetişizarea străinului, stereotipul, mimarea	123
3.2.2. Străinul ca formă de delimitare a spațiului corporal	129
3.2.3. Studiu de caz: Romii	135
3.3. Pielea ca loc de întâlnire și schimb	138
3.3.1. Studiu de caz : Ego-ul pielii (skin-ego)	148
3.4. Dorința opacă și frica de necunoscut, distanța alterității și frica unei lumii comune.....	151
3.5. Artiști contemporani despre migrație	160
3.5.1. Tania Bruguera – <i>I 0 , I 4 3 , 6 6 3</i> – Tate Modern, 2018	160
3.5.2. Kader Attia. <i>Repararea Ca Act</i>	162
3.5.3. Mirosław Balka, <i>Random Access Memory</i> , White Cube London, 2019.....	162
CAPITOLUL 4: CONDIȚIA CELEILALTE, PERSPECTIVE ARTISTICE ASUPRA MIGRAȚIEI ȘI EXILULUI	163
4.1. Observații și lucrări practice din postura de Cealaltă.....	163
4.2. „Rădăcini și visuri”, proiect cultural cu adolescenții ucraineni refugiați. Artă în spațiul public.....	172
4.2.1. Context.....	172
4.2.2. Proiectul <i>Rădăcini și visuri</i>	177
4.2.3. Monumentele adolescenților ucraineni, abordări vizuale și semnificații.....	180
4.2.4. Concluzii, provocări și observații	183
4.2.5. Posibile direcții de cercetare	190
4.2.6. Studiu de caz: Proiectul Multaka	194
CONCLUZII	195
APARIȚII MEDIA A PROIECTULUI <i>RĂDĂCINI ȘI VISURI</i>	201
BIBLIOGRAFIE.....	202
ANEXE IMAGINI	219
Anexa 1: Sexualitate în colonii	219

Anexa 2: Cărți poștale	229
Anexa 3: Venus hotentotă.....	233
Anexa 4: Alexandru Bellu	234
Anexa 5: Dinții lui George Washington	237
Anexa 6: Grădinile zoologice umane	238
Anexa 7: Reacția suprarealiștilor la expoziția colonială din Paris	241
Anexa 8: Războiul din Bosnia și scandalul Bill Clinton.....	243
Anexa 9: Lucrări personale	246
Anexa 10: Reacțiile bucureștenilor în privința refugiaților ucraineni.	254
Anexa 11: Proiectul <i>Rădăcini și visuri</i> , monumente realizate de adolescenții ucraineni refugiați, 2022	256
Anexa 12: Articole din presă și revista <i>Contrapunct</i>	261
MULȚUMIRI.....	262

Cuvinte-cheie: *alteritate, identitate, sexualitate, post-colonialism, fetișism, multiculturalism, instalație, arte performative, practici artistice hibride.*

Teza *Condiția Celeilalte/Celuilalte, veriga lipsă în înțelegerea relațiilor interculturale și interetnice. Metamorfoze și geografii spectrale ale alterității* cercetează relația de putere, asimetria dintre cel dominant și Cealaltă/Celălalt din perspectiva sexualității, a naționalismului xenofob sau extremist și a condiției colonizatei/colonizatului, străinului sau migrantului parcurgând diferite momente istorice ce analizează apariția și perpetuarea până în contemporaneitate a unor ierarhii, a unor sisteme de subordonare și de represiune în diferite teritorii. Totodată teza studiază modul în care arta chestionează realitatea și facilitează acceptarea alterității.

Precizez de la bun început că am ales să scriu cuvântul Celălalt cu literă mare pentru a sublinia condiția alterității și numele prescris sub care trăiește o persoană de culoare, un/o colonizat/ă, o femeie, un bărbat, un/o migrant/ă, un/o refugiat/ă, un străin și un exilat. Toate aceste persoane adună concomitent mai multe stereotipuri, dacă de exemplu o femeie de culoare are și statutul de refugiată este de două ori mai vulnerabilă într-o societate, totodată un stereotip atrage după sine un alt stereotip din altă categorie, așa cum afirmă și filozoful Frantz Fanon că un anti-semit este deopotrivă și un anti-negru. Mai trebuie spus că viața Celeilalte/Celuilalt este determinată și de gen, clasă, etnie, rasă, naționalitate sau orientare sexuală, fiecare clasificare având propriul său set de prejudecăți și ierarhii. Pe parcursul tezei sub numele de Celălalt se regăsesc ambele genuri, uneori apare în mod evident sub denumirea de Cealaltă pentru a specifica că anumite constrângeri sau pedepse au loc în mod direct asupra femeii. În timp ce portretul celui puternic este întruchipat de colonizator, occidental/vestic, de nație, de majoritar, de cel care deține puterea financiară și militară, de bărbatul alb sau de învingător.

Metodele de cercetare pe care le-am folosit sunt cea interdisciplinară, cercetarea artistică și metoda empirică. În cadrul cercetării interdisciplinare am parcurs studii în antropologie, psihanaliză, istorie, psihologie, sociologie, filozofie, teorii culturale, studii feministe, literatură și poezie, artă contemporană, film artistic și film documentar, am analizat texte și interpretat diferite imagini ce mi-au oferit posibilitatea cunoașterii din mai multe perspective a alterității. Deopotrivă și cercetarea artistică care documentează, arhivează, experimentează, relaționează, interpretează și

crează opere imersate în realitatea imediată, probabilă și posibilă, mi-a permis conectarea unor evenimente istorice cu diferite reprezentări artistice ce au condus la perpetuarea unor stereotipuri. Metoda empirică și observația directă, din postura de migrantă pentru studii dar și din poziția de coordonatoare a atelierelor de creat monumente și din discuțiile cu un număr de 23 de adolescenți ucraineni, am putut contura portretul Celeilalte-migrante și Celorlalte-refugiate, și exprima cu mai multă înțelegere ipotezele tezei.

Cercetarea teoretică și de practici artistice focalizate pe sexualitate, raporturi de putere în contextul migrației/colonialismului și al războiului, teorii culturale asupra alterității au contribuit la cunoașterea și înțelegerea unor concepte și problematici istorice și contemporane cât și la conștientizarea propriului demers artistic.

Noutatea tezei în spațiul românesc din punct de vedere teoretic constă în abordarea alterității din perspectiva sexualității, o direcție puțin studiată, iar din punct de vedere artistic originalitatea se reflectă în proiectele artistice personale, de la acțiuni performative, obiect, sculptură și fotografie, la practici artistice cu caracter social și educațional.

Contextul actual ne arată că trăim vremuri în care într-un timp foarte scurt oricine poate deveni Celălalt, pandemia de Covid-19 ne-a demonstrat că „străinul” purtător de boală este propria familie sau propria piele, iar războiul din Ucraina că putem ajunge refugiați peste noapte. Totodată valurile de refugiați sirieni din 2015, bonele filipineze ale familiilor bogate, migrații economici din Asia care lucrează în supermarketurile românești sau schimbările climatice care dislocă populații întregi în căutarea unor condiții de viață favorabile existenței dovedesc că paradigma societății globale se schimbă.

Discrepanțele economice împart lumea în două distribuind roluri feminine sau masculine fiecăruia în funcție de statutul financiar care alături de diferențele de valori, de cultură sau de moralități aduc perspective diferite de la care este privită și înțeleasă viața. Manuela Boatcă este de părere că țările occidentale își asumă în continuare un rol patriarhal ale cărui nevoi sunt satisfăcute de țările în curs de dezvoltare. Relația dintre Celălalt și cel puternic se aseamănă cu o căsătorie aranjată în care se mențin tiparele unei familii tradiționale, roluri altminteri regândite în țările dezvoltate, precum normalizarea muncii de îngrijire a vârstnicilor și creșterea copiilor de către persoane din estul Europei sau din Asia, perpetuând un raport de subordonare.

Nevoia urgentă a actualizării relației cu Celălalt dar și faptul că am experimentat ipostaza de Cealaltă în cadrul bursei Erasmus în Germania, m-au determinat să studiez problema alterității.

Experiența personală oferă autenticitate cercetării teoretice, confirmă reproducerea până în prezent a unor comportamente defectuoase și oferă o înțelegere concretă și directă asupra condiției alterității, de aici și necesitatea explicării contextului în care m-am aflat și direcțiile de cercetare determinate de această experiență. Primele jigniri virulente primite în urma răspunsului la întrebarea de unde ești m-au făcut să realizez și să simt pe propria piele discriminarea. Imposibilitatea de a-i face față verbal agresorului, coleg de facultate, precum și lipsa de reacție a celor din jur, m-au făcut să înțeleg că rasismul se trăiește în singurătate. Nu știam că a combate stereotipurile este o acțiune similară *mitului lui Sisif* sau că stereotipul în sine este o închisoare din care nu poți scăpa oricât ai face pentru că nu are prevăzută o cale de ieșire, dar care își pune acut amprenta asupra identității personale în care nu te mai recunoști. Condescendența limbajului profesorilor și a celor din jur, indiferența doctorilor, frecvența cu care eram corectată pentru cele mai minore lucruri, rușinea resimțită atunci când spuneam că sunt din România, dar și asumarea unor culpe inexistente îmi schimbau identitatea pentru a corespunde în mod inconștient imaginii Celeilalte. Astfel cele două întrebări de unde este și cine este Celălalt/Cealaltă acum mi se adresau personal.

Cei numiți Ceilalți au fost și sunt amăgiți de către cei puternici că ar exista o anumită cale sau tratament prin care își pot vindeca alteritatea. Trebuie să renunțe la anumite părți din identitatea proprie, să le învețe limba, cultura, religia, istoria, apoi să-și lase corpurile și voința în mâinile lor, cei care își arogă rolul civilizator și salvator. Ei speră că dacă se supun acestui proces, vor fi acceptați și le vor deveni egali, însă nu li se schimbă deloc condiția deoarece alteritatea este de la bun început gândită ca o stare necorespunzătoare ce aparține întotdeauna Celuilalt. Tiparele prin care sunt priviți nu se schimbă în esență, ci doar forma variază în acord cu normalitatea timpurilor.

Condiția alterității nu poate fi cu adevărat depășită, este o luptă perpetuă în care Cealaltă/Celălalt se străduie cu orice ocazie să-i fie recunoscută calitatea de ființă umană. Este condiționat de cadrele impuse de cel puternic care se consideră măsura tuturor lucrurilor, omul universal, ce i se neagă umanitatea în toate formele sale supunându-l violenței, sărăciei sau experimentelor medicale.

Totodată Celălalt/Cealaltă a fost mereu privit/ă cu suspiciune și curiozitate de către cei puternici deoarece erau convingși că au în fața ochilor veriga lipsă, cea care făcea trecerea de la animal, respectiv maimuță, la omul civilizată întruchipat de ei. De-a lungul timpului au fost create analogii animaliere atunci când se stabileau simbolurile identității naționale sau a bunurilor de

consum așa cum sunt de exemplu anumite mărci de mașini. Comparațiile onorabile precum curajul, forța, agerimea sau importanța în lanțul trofic erau atribuite celui puternic, a celui care deține resursele obținute prin agresiune și mijloacele prin care se poate impune în fața Celuilalt. În timp ce primitivismul sau gândirea bazată pe instinct îi revin Celuilalt, analogiile animaliere erau folosite pentru a-l discredita pe Celălalt și pentru a-l încadra în diferite tipologii menite să îl păstreze mereu într-o poziție de subordonare.

Alteritatea deși are două genuri, masculin și feminin, se supune invariabil procesului de feminizare, mai exact primește doar însușiri feminizate. Infantilizează ambele genuri, emasculează bărbații iar femeile sunt considerate desfrânate. Condiția alterității devine condiția femeii.

Superioritatea se întemeiază pe judecarea Celuilalt printr-un sistem de gândire și valori ce aparține lumii celui puternic, comparat mereu cu standarde ce nu i se potrivesc este perceput a fi într-o fază anterioară dezvoltării mentale și a civilizației. Astfel i se îndeasă ca un medicament o reprezentare distonantă până la sălbăticiere apoi este arătat lumii. Experimentele profesoarei și activiste anti-rasism, Jane Elliott, au demonstrat efectele discriminării și a depersonalizării asupra capacității cognitive și de lucru a unui individ, un mediu ostil conduce la incapacitate indiferent de mediul din care provine cineva. În timp o persoană discriminată ajunge să-și însușească o astfel de identitate.

Încă din perioada colonială, colonizatorul l-a tratat pe Celălalt ca fiind parte dintr-o masă anonimă, fără un comportament individualizat singularul devenea plural, iar identitatea personală era un privilegiu. Pe de altă parte în acest mod colonizatorul se dezumanizează și pe el însuși, astfel amândoi se întâlnesc în această condiție păstrându-se o disproporție a puterii.

Procesul prin care este cineva infantilizat pe lângă condescendența adresării și a corecțiilor repetate înseamnă totodată și reducerea acelei persoane la propriul corp, la ce poate munci și la ce îi poate servi celui puternic. Modelul colonialist a fost reprodus de-a lungul timpului și de alte sisteme de putere și a perpetuat mentalități anacronice; însușirea trupului, a resursele naturale și a minții Celuilalt, prefabricarea unei identități ce îl dezumanizează și facilitează exploatarea par a fi rețeta după care se conduc multe nații și respectiv societăți și în prezent.

A doua parte a feminizării o reprezintă sexualizarea alterității legitimată de însușirile exotice ale trupului Celuilalt/Celeilalte. Această etapă pune în evidență relația hegemonică dintre Cealaltă/Celălalt și cel puternic unde sexul reprezintă o monedă de schimb, un mod de represiune și expansiune, iar în viziunea teoreticienei bell hooks o modalitate de cunoaștere abuzivă a

Celeilalte/Celuilalt dezvoltându-se un apetit pentru Celălalt „primitiv” care ar fi fost o cale de acces către omul primordial și a legăturii cu natura și universul.

Sexul este un punct important în definirea rasei, etniei și a națiunii, deoarece stereotipurile sexuale fac parte din clișeele etnice, iar sexualitatea este supusă politicilor și regulilor sociale, culturale și religioase din interiorul unei nații. Ierahiile etnice sunt reproduse și în domeniul sexualității deoarece sexualitatea este folosită pentru a diviza, a diferenția oamenii în funcție de dorințele și preferințele sexuale proprii. De asemenea este des întrebuințată în discursurile politice și ideologice pentru a defini alteritatea Celuilalt ce este hipersexual sau dimpotrivă inferior sexual sau depravat, ceea ce ar pune în pericol siguranța comunității.

În același timp cei care dețineau puterea erau conștienți de resorturile sexualității care puteau fi manipulate în funcție de interesele politice, istoricul Robert Muchembled susține că forța sexualității și a capacității ei de a crea dezechilibre a fost controlată și preschimbată pentru a folosi altor domenii. Erotizarea nației s-a bazat pe literatură, istorie și mass media pentru a transforma plăcerea erotică din intimitatea fiecăruia într-o plăcere supusă scopurilor și imaginarului sau miturilor nației. Despre puterea erotică dintr-o perspectivă feministă, Audre Lorde, scriitoarea de culoare, argumenta că este una din energiile interioare capabile să producă schimbarea, eroticul este o poartă de acces către o cunoaștere mai profundă, o năzuință, de aceea orice formă de dominație o confiscă, o alterează sau o desfigurează și i se alocă spațiu doar în zona sexuală.

Teza Condiția Celeilalte/Celuilalt, veriga lipsă în relațiile în înțelegerea relațiilor interculturale și interetnice. Metamorfoze și geografii spectrale ale alterității este compusă din *Introducere* unde am definit termenii cercetării, am expus ipotezele și metodele de cercetare; apoi următoarele patru capitole și cele nouă studii de caz analizează originea diferitelor însușiri ce au stat la baza stereotipurilor propagate până în zilele noastre, dar și lentilele istorice, antropologice, psihanaliste și teoretice prin care a fost cercetat și privit Cealaltă/Celălalt; în *Concluzii* am prezentat rezultatele fiecărui capitol dar și noi perspective asupra alterității; *Bibliografia* consultată constă în studii teoretice și volume de specialitate; *Articolele din presă și online* care monitorizează impactul media asupra proiectului *Rădăcini și visuri* și *Anexele* cu imagini ce dovedesc amploarea fenomenelor cercetate.

Astfel primul capitol *Privirea care înșfacă. Sexualizarea, dezumanizarea, și obiectificarea alterității* abordează comodificarea, sexualizarea și abrutizarea Celeilalte și Celuilalt în context

colonial și post-colonial. Capitolul este împărțit în trei subcapitole care sunt aprofundate de studii de caz și recrează un context istoric în care imaginea Celuilalt infantilizat a fost propagată în diferite teritorii sub forma literaturilor de călătorie și studiilor antropologice, apoi a fost sexualizat cu ajutorul cărților poștale, determinând agresarea și violența asupra acestuia. Nefiind considerat pe deplin ființă umană, au apărut *Grădinile Zoologice Umane* unde erau adunate persoane colonizate în cuști pentru a performa rolul sălbaticului spre amuzamentul celor puternici, menționez că în spațiul românesc nu am găsit studii sau cercetări asupra acestui subiect, apoi aceste grădini s-au transformat în Expoziții Coloniale a căror existență depășește perioada celui de Al Doilea Război Mondial. În același timp modul de a percepe alteritatea și de a interacționa cu ea a creat noi tipare comportamentale ce pot fi exemplificate prin seria de fotografii realizate de Alexandru Bellu ce sexualizează țărancă româncă. Tot un subiect puțin abordat este și practica folosirii dinților sclavilor, în protezele dentare, mă refer la președintele american George Washington, pentru a scăpa de stigma unei guri defecte sau de alteritate.

Al doilea capitol *Naționalismul și sexualitatea* investighează modul în care un sistem de putere precum naționalismul anilor 1990, intervine în imaginarea sexualității propriilor cetățeni dar și a Celorlalți de altă etnie, în timp ce sexualitatea este transformată într-o armă și într-un mod de pedeapsă a Celorlați. Sunt puse în dialog două evenimente istorice care s-au interesat la un moment dat și care au elemente în comun, mai exact genocidul prin viol în războiul din Bosnia și scandalul sexual al președintelui Bill Clinton care în acel context devine Celălalt, altfel spus cel mai puternic bărbat alb din lume se alterizează. Unul din studiile de caz analizează modul în care românii secolului al XIX-lea, în dorința de a-și crea o identitate națională, erau considerați de vestici drept oameni ai periferiei civilizației, *contaminați* de orientali, adică Ceilalți, și totodată în studiu sunt menționate efectele acestei imagini asupra identității și a comportamentului.

Al patrulea capitol *Condiția celeilalte, perspective artistice asupra migrației și exilului* este o contrapondere la primele trei, tratează teoretic și artistic din punct de vedere personal statutul de migrantă în Vest și experiența de lucru cu refugiații ucraineni.

În prima parte a capitolului am abordat diferite medii, precum instalația, acțiunile performative de tip guerilla, fotografia, video-ul și arta grafică în spațiul public, ce problematizează identitatea personală din perspectiva reprezentării diasporei românești în mentalul occidental, punctând implicații ale genului, mecanisme de apărare ale psihicului,

condițiile muncii și confruntarea cu istoria recentă. Diversitatea mediilor prilejuită de context și spațiu, nuanțează mesajul demersului artistic și deschide noi posibilități de înțelegere a alterității.

Parcursul cercetării artistice începe cu seria de lucrări în care analizez și arhivez situații care mă pun în dificultate sau într-o poziție incomodă utilizând medii și lucruri accesibile statutului de migrantă, dar și elemente ce fac parte din cadrul împrejurărilor trăite. Astfel realizez un text-statement sculptat din câteva supe la plic, filmez și fotografiez cu ajutorul telefonului și a selfie stickul-ului sau folosesc cearșafuri și diferite textile domestice de la magazinele second hand. Alături de acestea stau și obiecte ready-made printre care aș menționa otrava de șobolani, alegere inspirată de apariția pe platformele sociale a unei imagini cu un graffiti din Marea Britanie din timpul campaniei Pro Brexit în care cei din Uniunea Europeană erau numiți șobolani.

Din această etapă aș aminti acțiunea video-performance „Hitler was a nice guy too” ce pune în discuție istoria recentă în relație cu spațiul public. Pe una din clădirile orașului Saarbrücken, din Germania de Vest, era scris un graffiti, *Abolish Capitalism*, iar la începutul afirmației apărea secera și ciocanul. Simbolul comunist și gestul de a te exprima liber în public, așa cum e graffitiul, creează o alăturare ironică. Mulți cred în utopia comunistă fetișizându-o sau pur și simplu ignoră suferința sau moartea persoanelor care au trăit într-un regim autoritar. Negarea realității istorice se aseamnă cu negarea identității personale, la fel cum toate constructele politice, societale, educaționale sau familiale ne-au modelat, cu atât mai mult un regim politic implicat în toate aspectele vieții face parte din identitatea fiecăruia.

Am cerut permisiunea proprietarilor casei de a șterge graffiti-ul, însă am fost refuzată. Oamenii nu păreau deranjați de înscrisul ce se întindea pe jumătate de imobil. Graffitiul pe clădiri este un act de vandalism și intenția mea s-ar fi putut încadra în aceeași categorie dacă nu primeam acordul. Cu toate că am fost avertizată că aș putea fi arestată dacă eram prinsă, am luat decizia să îl curăț noaptea cu un spray dizolvant și cu o bucată de catifea roșie într-un gest autoritar similar sistemului. Însă graffitiul nu a cedat, în schimb am înroșit simbolul comunist, iar catifeaua a păstrat urmele intențiilor mele dar și textura zidului ca într-un exercițiu suprarealist. Lucrarea finală a fost compusă din materialul video atașat de catifeaua roșie, material și culoare folosite pentru a sublinia gloria vechiului sistem.

Următoarea etapă completează prima serie de lucrări cu un strat teoretic examinând cadrul mai larg al temei, precum efectele migrației asupra identității personale și etnicitatea ascunsă în aspectele banale ale vieții. Inadecvarea la contextul migrației este susținută și de folosirea

materialelor artificiale sau de utilizarea convențiilor, precum fotografia de tip selfie sau formatul imaginilor actelor de indentitate.

Instalația „Everyday Ethnicity” este influențată de cartea cu același nume scrisă de Roger Brubaker. El considera că există urme ale etnicității în lucrurile simple din viața de zi cu zi, ceea ce m-a determinat să studiez lucrurile obișnuite care pot trăda identitatea etnică, apartenența la anumit teritoriu și divulga prezența unui anumit regim politic. Astfel câteva obiecte casnice cu iz comunist reproduse în latex și stivuite aleatoriu, creează o stabilitate flască ce chestionează standardele normalității sub greutatea etnicității. Totodată latexul mi-a permis crearea unei corespondențe între mulajele obiectelor și flexibilitatea și vulnerabilitatea corpului uman afectat de constrângerile societății globale.

O altă perspectivă asupra conceptului de alteritate se regăsește în reprezentările artistice din seria „The Other`s Skin” expusă la Centrul Ceh București. Tema seriei tratează normalizarea ierarhiilor ce afectează relația interumană până la ruperea identității Celuilalt definit în termeni utilitari sau agricoli și creează analogii anacronice. Instalațiile sunt realizate în medium-uri precum print autocolant pe PVC, obiecte ready-made și forme naturale, ca de exemplu coloniile de ciupercile prinse de copaci. Materialul predilect a fost PVC-ul deoarece cumulează două posibilități contrare, la prima vedere își ascunde natura prin imitarea moliciunii cărnii sau a pielii umane, apoi artificialitatea plasticului este deconspirată de suprafața lucioasă ce pune în evidență ambivalența relației dintre Celălalt și cel puternic.

Natura artificială a relației este subliniată și prin valorizarea temporară a migranților români dispuși să își riște sănătatea pentru a culege recoltele țărilor vestice în momentul în care o lume întreagă era în carantină din cauza pandemiei de Covid. Cei care dețineau puterea au demonstrat încă o dată lipsa de considerație pentru viața unei alte ființe umane, altfel spus Ceilalți aveau calitatea de a fi înlocuiți cu ușurință. Riscurile sunt mereu de partea celor fragili. Această realitate se materializează în lucrarea „Spine” compusă din imaginile unei verze ce se aseamănă cu vertebrele unei coloane umane afectată de muncă fizică, muncă prost remunerată și insuficient apreciată.

Totodată înțelegerea alterității din această perspectivă sugerează faptul că integrarea Celorlalți se poate asemăna cu altoirea din pomicultură, deoarece presupune inocularea unor principii și valori mult mai potrivite omului universal/global. Mergând pe o direcție tranșantă și invazivă a integrării, Claude Levi-Strauss afirma că pentru a te putea identifica cu celălalt este

necesar să-l mănânci, astfel a te integra devine echivalent cu a canibaliza și a te lăsa canibalizat. Instalația „Eat me, eating you” abordează din acest unghi procesul de digerare care nu poate fi decât în ambele sensuri. Celălalt intră într-un proces de definire și autodefinire în care este decupat și cercetat, însă odată rupt, dă naștere la noi tăieturi, noi unghiuri care îl ajută sau îl împiedică să reacționeze într-o relație guvernată de anxietate și seducție. Pielea se îngreunează și se desprinde de corp pierzându-și subiectivitatea. Subrațul este acea parte ascunsă privirii pe care nu o folosim aproape deloc în atingerea Celuilalt, însă atunci când subrațul se extinde, mișcarea devine dezarticulată și nouă, și începe să semene cu o gură mereu plină și flămândă prin care îl poate apuca pe Celălalt. Subrațul îl gustă cu dorință, cu umezeală și cu porii cășcați/ crăpați, însă nu îl poate păstra timp îndelungat, astfel ajunge să inunde spațiul corporal al celorlalți. Repetiția formei îmbibată de albastru de metil dezinfectează și curăță, păstrându-și, într-o anumită măsură, toxicitatea care prin obsesie dă naștere fetișizării.

O altă lucrare din aceeași serie este „A finger in every pie” ce are la bază declarația din 1897 a ministrului afacerilor externe Bernhard von Bülow care considera că Germania are nevoie de colonii pentru a avea același statut ca marile puteri ale lumii. Astfel am adunat într-un mic dulap printuri autocolante pe PVC reprezentând fâșii de piele sau bucăți de corp, alături de o cutie tip seră unde ciupercile parazitare de pe scoarța copacilor sunt atinse de o mână ce simulează o postură neutră și o aparentă umanitate și neimplicare. Întreaga instalație se prezintă ca un laborator ce face referire la faptul că teritoriile colonizare erau spații unde se puteau desfășura fără restricții experimente medicale sau se puteau testa diferite sisteme de putere.

Așa cum spuneam la începutul rezumatului, alteritatea comportă o dimensiune feminină. În acest sens o lucrare recentă, intitulată „Muiere” și expusă în cadrul proiectului „On her Side” în Piața Unirii din Timișoara, al cărui subiect a fost violența limbajului asupra femeii a stârnit numeroase controverse. Pentru a sublinia banalizarea agresiunii verbale am recurs la materiale ce țin de sfera domestică, mai exact la foile de hârtie pentru tort pe care am despărțit în silabe familia lexicală a cuvântului muiere. Lucrarea a atras atenția unui politician aflat într-un partid diferit față de cel aflat la conducere, acesta a avut o atitudine denigratoare în mass media și social media la adresa afișului și a mea. Astfel a determinat o serie de reacții agresive din partea publicului, ziarele online sau postările de pe platforme de social media mi-au atribuit tot felul de apelative injurioase fără a-mi da posibilitatea de a mă apăra. În cele din urmă afișul a fost vandalizat cu un spray roșu, culoarea specifică interdicțiilor și a vechiului sistem politic, demonstrând că o femeie nu are

dreptul de a-și exprima convingerile asupra modului în care este percepută de societate fără a atrage și mai multă violență asupra sa.

A doua parte a capitolului propune o alternativă a luptei dintre cel puternic și Celălalt, un scenariu menit să îi aducă împreună. Astfel am creat proiectul cultural-educational *Rădăcini și visuri* ce oferă pentru prima dată în spațiul românesc voce, împuternicire (*empowerment*) și reziliență prin artă Celorlalți, adică refugiaților ucraineni. Din punct de vedere conceptual, cultural și social, *Rădăcini și visuri* a însemnat o abordare spectrală asupra alterității, atingând subiecte precum identitatea și spațiul, etnicitatea și naționalismul, imaginarea viitorului și războiul, forme de reprezentare publică – monumentul contemporan –, reacțiile publicului român și ucrainean.

Seria celor patru monumente despre o lume posibilă creată de o categorie dublu dezavantajată, adolescenții ucraineni, expusă în spațiu public mediază dialogul între localnici și ucraineni, fiind totodată un mod incluziv de a relaționa cu multiculturalismul și de a crea un loc sigur în care să se manifeste nestingherită identitatea Celuilalt. Arta contemporană poate oferi un sprijin emoțional și stabilitate alterității pentru a nu perpetua un mediu neprielnic care așa cum spunea Jane Elliott nu scoate ce e mai bun din oameni.

Concluziile coroborează rezultatele cercetării evidențind faptul că identitatea Celuilalt/Celeilalte este strict dependentă de cel puternic. Mereu este plasat/ă într-o poziție de inferioritate, Cealaltă/Celălalt va rămâne mereu la dispoziția celui puternic satisfăcându-i curiozitățile, plăcerile și nevoile de orice natură în speranța că se va elibera de strânsoarea proiecțiilor. Însă se găsește în imposibilitatea de a contesta cu adevărat stereotipurile pentru că este tot timpul într-un dezavantaj economic, militar, numeric, de statut sau lipsit de apărare în fața celui care îi ia pe rând trupul, resursele, teritoriul și identitatea.

Alteritatea este acceptată doar dacă este împlânzită și de folos celui puternic. Deși i se reproșează alteritatea, cel puternic capitalizează tocmai specificitatea Celuilalt, prin fetișizare și exploatare economică sub diferite forme a corpului acestuia sau prin apropiere culturale. Demnitatea cuvenită oricărui om trebuia câștigată, filozoful Frantz Fanon argumenta că întotdeauna umanitatea unei persoane era recunoscută doar în măsura în care aceasta își impunea modul de viață asupra unui individ, așadar doar în urma conflictului și prin forță era stabilită calitatea de ființă umană.

Totodată teza demonstrează prin studii și exemple concrete că cele mai multe constrângeri i se impun femeii, ea este vulnerabilizată indiferent de epocă iar asupra corpului său se duc cele mai multe bătălii, astfel modul în care este tratată o femeie stabilește cadrele în care se regăsește și își trăiește condiția Celălalt.

Nesuferita condiție umană ne arată că suntem din carne, oase și piele, că ocupăm un spațiu și că totuși trebuie să trăim împreună. O posibilă coabitare propusă de gânditori s-ar putea realiza prin evitare sau prin acceptarea alterității fără a fi pătrunsă de vreo cunoaștere. Filozoful Édouard Glissant susținea că o relație duce la sălbăticire de aceea pleda pentru o conviețuire sub semnul opacității, necunoașterii, ce potolește setea de comparații și de lupte.

O altă cale ar putea fi printr-un tip nou de cunoaștere și imagineare a lumii, o cunoaștere de tipul alterității ce comportă gen, etnie, istorie, rasă, geografie, sexualitate și nedreptăți, deoarece celelalte lentile prin care era concepută lumea priveau doar dintr-un singur punct de vedere, celelalte aspecte erau folosite doar pentru a reprezenta defectele alterității.